

без підкупу когось і, отже, не чинить опору здирництву. Більшість підприємців схильні платити додаткові гроші, якщо від них цього вимагають.

Визначивши причини корупції, можна розробити ряд заходів боротьби з нею, в основу яких полягає прийняття органами державної влади відповідних нормативно-правових актів та вдосконалення чинних актів щодо запобігання корупційним діям.

*Стасевська О. А.
м. Харків, Україна*

ЛЮДИНА В СИСТЕМІ СУЧАСНОЇ КУЛЬТУРИ

Протягом декількох століть людина вбачала головною метою своєї діяльності підкорення природи та перетворення світу. Нічим не обмежений оптимізм таких поривань призвів у ХХ ст. до ситуації, коли виробничі технології перевищили можливості культурних регуляторів, а людство перетворилося в силу, спроможну знищити себе, свою людяність.

Межа ХХ–ХХІ ст. усвідомлюється як час переосмислення взаємостосунків «природа – людина», а також переосмислення сутності самої людини. Сенс змін полягає в тому, що людство більше не може бути «підкорювачем природи», не може бездумно і безмежно використовувати її ресурси, отже необхідно в повній мірі зрозуміти свою залежність від здатності природи самотійно підтримувати власну тривкість і разом із цим по-новому вибудовувати співіснування.

Вирішення такої глобальної проблеми залежить не стільки від організаційних та технічних можливостей суспільства, скільки від самої людини, точніше, від її моральної зрілості: якщо в попередні часи сфера моральності охоплювала лише стосунки «людина – людина», то сьогодні до неї належить стосунки зі світом вцілому. Таке завдання потребує відповіді на питання, якою є людина ХХІ ст., які фактори визначають її сучасні характеристики.

Умови індустріального суспільства спричинили домінування соціальних інститутів над людиною. Техніка перетворилася не лише у чинник соціального поступу, але й у форму організації людського життя. Стандартизація життя і мислення отримали невідоме для попередніх епох поширення. Індустріальне суспільство сформувало такі світоглядні настанови, в рамках яких природа і суспільство підлягають раціонально-утилітарному переупорядкуванню з метою удосконалення відповідно до цілей, які визначає людина, її розум. Переконана в абсолютній раціональності світу, людина вважає, що немає нічого такого, чим не можна було б оволодіти за допомогою «розрахунку». Якщо природа перетворювалась за допомогою техніки, то суспільство – за допомогою тотальної інституалізації, втіленням якої є бюрократія. Як наслідок, людина опинилася у залежності від техніки та бюрократичних установ.

Розвиток індустріального суспільства як процес повільно зростаючого розриву між людиною, суспільством і природою в останній третині ХХ ст. завершився зародженням нового явища, яке отримало назву постіндустріального або інформаційного суспільства, що спричиняє загрозу перетворення людини у засіб інформаційних технологій. Водночас індивід не втрачає прагнення будь-яким способом підкреслити власну унікальність, неповторність. Відсутність високого рівня особистісної форми культури призводить до того, що свою неповторність людина стверджує виключно через зовнішні прояви (одяг, тату, манери поведінки тощо). Бідність внутрішнього світу позбавляє індивіда можливості не тільки творити нові духовні цінності, а й розпредмечувати багатства культури, які накопичені людством.

Це призвело до втрати людиною своєї самостійності та перетворення її на складову соціального механізму. Людина поступово втрачає свою індивідуальність, не відчуває потреби духовного самовираження, вона вимушена бути як всі. Колектив набуває безумовної значущості: колективні ідеї та настанови стали для окремої людини своїми, вона перестала мислити і діяти самостійно, легко сприймаючи ті форми і способи існування, які нав'язувалось їй ззовні, суспільством. Високий рівень матеріального виробництва, технократизм, максимальна спеціалізація вимагають від неї уміння легко співпрацювати у колективі, спонукають до конформізму. Саме надмірність конформізму обумовлює формування нездатності або небажання особи виробляти індивідуальну життєву позицію, власні погляди, оцінки, ціннісні орієнтири. Така людина вже не здатна до самостійності в діях, вона з готовністю наслідуює поширені у суспільстві цінності, потреби, смаки, тобто майже розчиняється у колективі і виявляє готовність до виконання будь-якої праці. Визначальним чинником дій для неї стає не цінність, а прагматичний інтерес, розрахунок, користь. У нових умовах людина постає не як активний і самостійний творець культури, а як споживач її готових зразків. Гіпертрофія споживання кардинально змінює і ставлення до людини, в ній починають цінувати перш за все не людяність, а функціональність. Культурологи неодноразово наголошували на тому, що відбувається процес становлення нової людини:

- Ортега-і-Гассет зазначав про панування в суспільстві «масової людини»;
- Гвардіні говорив про неспівпадіння цілей та результатів людської діяльності, про «некультурну культуру»;
- Бердяєв вбачав трагічну особливість сучасності у перевазі цивілізації над культурою і в утраті сенсу людського існування;
- Фромм звертав увагу на втрату людиною свободи і перетворення її на гвинтик колосальної організаційної машини.

Отже безсила та одинока «людина – маса» постає як елемент складної системи зі стереотипізованою свідомістю, поведінкою, потребами тощо. Надмірна спеціалізація обмежує духовний і інтелектуальний рівень людини, чим пояснюється тяжіння до емпіричного, принципово атеоретичного знання (позитивізм). Так людина в сучасному світі отримує потужні науково-технічні можливості, водночас перебуваючи в моральному сенсі істотою незрілою, що і спричиняє загрозу життю на землі.

Без моральних норм і принципів відбувається дегуманізація соціуму, наслідком чого є формування агресивно-споживацької особистості. Кожний індивід перетворюється на егоїстичну, індиферентну, нечутливу до проблем інших людей, яка не готова жити моральними зусиллями, а іноді не усвідомлює необхідності морального вдосконалення. В результаті «людина-маса», інертна в діях і думках, живе ілюзією вибору, не визнає ніяких авторитетів, зокрема авторитету моралі. Основними її характеристиками є: – орієнтація на споживання; – стандартизованість; – егоїстичність; – посередність; – агресивність (у випадку порушення прав, на які вона претендує); – примітивність мислення; – вузькість інтелектуального бачення; – впевненість, що вона має право на все, що здобуто попередніми поколіннями. Усе це разом робить її керованою, перетворює в об'єкт маніпулювання.

Така людина творить навколо себе масову культуру. Основними ознаками масової культури є: стандартизація; нівелювання особистості; спрямованість на формування «усередненої» людини; домінування споживацьких настроїв; міфологізація життя; загальна доступність; орієнтація на розважальність; відчуження від культурних цінностей тощо. Мислителі ХХ ст. по-різному оцінювали це явище: одні вважали масову культуру засобом поширення здобутків світової культури і спілкування людей (Т. Парсонс, Л. Уайт), інші – соціальним злом (О. Шпенглер, М. Бердяєв, Е. Фромм).

Формально масова культура безмежна, пронизує весь культурний простір та буквально керує людиною, позбавляючи її можливості вибору та нав'язуючи стандартні зразки та потребу їх споживання. Основна функція масової культури полягає в тому, щоб регулювати поведінку людей, уніфікувати їх духовне життя, інтелектуальний та емоційний світ. Масова культура пов'язана з комерцією та бізнесом, що віддзеркалюється у поняттях «комерційна культура», «індустрія розваг». Оскільки переважно її завданням стає релаксація і розвага, то головними ознаками є простота, яка межує з примітивністю, і націленість на формування «щасливої свідомості». Часто твори масової культури апелюють до людських інстинктів. Вони створюються не одним автором, а колективом, їх мета – задоволення потреб споживача. Масова культура, виправдовуючи порівняння з виробничим процесом, принципово удається до тиражування всіма засобами масової інформації і комунікації. Тому масовою культурою можуть стати твори «високої культури».

В умовах втрати власного «Я» виникає потреба в культурно-поведінкових стереотипах, які поширюються через засоби масової комунікації. Стереотипний характер зразків масової культури, експлуатація тематики, зрозумілої й актуальної для більшості людей, її гнучкість та всепроникливість зробили масову культуру доступною всьому населенню глобалізуючого світу. Прагнення максимально швидко реагувати на культурні зміни, на швидкоплинні потреби й запити перетворило масову культуру у «поводаря» сучасної людини в мінливому світі. Використання новітніх наукових технологій забезпечило домінування масової культури. Комп'ютери, домашні кінотеатри та інше поступово стають повноцінними складовими життя сучасної людини, часто замінюють їй більшість сфер життєдіяльності, дозволяють «не виходячи з дому» задовольняти практично всі свої потреби і реалізовувати комунікативні наміри. Таке напіввіртуальне існування перетворюється на норму життя.

Отже, ознакою сучасності постає перехід до якісно нового стану суспільства, яке характеризується поширенням і прискоренням глобальних процесів в усіх сферах людської діяльності, швидким зростанням ролі інформаційних процесів. Таке суспільство переживає девальвацію моральних цінностей, що обов'язково призведе до хаосу. Однак залишається сподіватися, що людина знайде в собі сили і здійснить оновлення системи цінностей суспільства, сформує нові позитивні тенденції морального життя глобального світу на основі переосмислення надбань минулого.

Список літератури: 1. Бауман З. Индивидуализированное общество: Пер. с англ. – М., 2002. 2. Бубер М. Проблема человека // Я и Ты / М. Бубер; Пер с нем. – М., 1993. 3. Киселев Г. С. Человек, культура, цивилизация на пороге XXI века. – М., 1999. 4. Салихов Г. Г. Человек, общество и проблемы глобализации // Социально-гуманитарные знания. – М., 2008. – № 9. 5. Фромм Э. Иметь или быть? – М., 1990.

*Тавшунский О. М., Щёголева Е. С.
г. Харьков, Украина*

УКРАИНА И РОССИЯ: ВЗГЛЯД В БУДУЩЕЕ.

Два государства, которые когда-то были одним. Кто-то скажет, это была Киевская Русь, другой назовет Российскую империю, третий Советский Союз. Точно лишь то, что мы славяне. И как восточные славяне имеем общую историю, традиции, религию – этот ряд можно продолжать до бесконечности. Однако после распада СССР с развити-